

Tunnista ja vaikuta

Asiaa pari- ja lähisuhdeväkivallasta

Nektaria ry

© Nektaria ry
Helsinki 2011

Kuvat: Timo Kauppila, Indav Oy

Aluksi

Suomalaisen yhteiskunnan suhtautuminen väkivaltaan on kaksijakoinen. Vaikka väkivalta on virallisesti tuomittavaa, sen käyttöä ymmärretään, selitetään ja se hyväksytään monilla eri perusteilla. Väkivallalle on annettu hyvinkin erilaisia merkityksiä ja oikeutuksia eri aikakausina. Suhtautuminen väkivaltaan on sidoksissa historialliseen aikaan, paikkaan ja kulttuuriin. Vielä muutamia vuosikymmeniä sitten lasten kurittamisella pyrittiin varmistamaan lapsen kasvu viisaaksi ja terveeksi aikuiseksi. 2000-luvulla asiaan suhtaudutaan jo toisin. Laki kieltää lapsen kurittamisen. Tosin lähes kolmannes aikuisista pitää silti lasten kurittamista sallittavana, vaikka se kriminalisoitiin Suomessa jo 30 vuotta sitten.

Pari- ja lähisuhdeväkivalta ovat maailmanlaajuisia ilmiöitä. Sitä esiintyy kaikissa maissa, uskonnosta ja kulttuurista riippumatta. Parisuhdeväkivalta maailmassa on merkittävältä osin miehen naiseen kohdistamaa. Tosin viime vuosina on saatu viitteitä siitä, että myös miehet kokevat aiempaa arvioitua useammin väkivaltaa puolisonsa taholta. Väkivaltaa esiintyy myös samaa sukupuolta olevien parisuhteissa. Väkivalta on opittua käyttäytymistä, ja väkivaltaisesta tavasta toimia voi oppia pois. Vaikka väkivalta on usein ongelma myös sitä käyttävälle henkilölle, kokee väkivallan tekijä hyötывänsä jollain tasolla väkivallan tuomasta valta- ja kontrolliasemasta parisuhteessa. Väkivallan käyttö on tällöin tekijälle mielekästä vaikka tilanne olisi ristiriitainen myös hänen näkökulmastaan.

Tämä vihkonen on kirjoitettu keskustelunavaukseksi pari- ja lähisuhdeväkivallasta. Se ei ole kaikenkattava opus aiheeseen vaan pitää sisällään näkökulmia ja ajatuksia väkivaltaan liittyen. Tekstin kirjoittaneet henkilöt ovat työskennelleet pitkään väkivalta-kysymysten parissa.

Väkivallasta pitäisi uskaltaa kysyä ja ottaa aihe esille kaikessa sosiaali- ja terveystoimen työtehtävissä. Samoin nuoriso- ja opetustoimella olisi paljon annettavaa puheeksi ottamisen näkökulmasta kuten myös väkivallan ennaltaehkäisemisessä. Moniammatillinen ja poikkisektoraalinen yhteistyö tuottaa hyviä tuloksia.

Kirjasen tekstin, graafisen ilmeen ja painatuksen on toteuttanut Nektaria ry. www.nektaria.fi.

Sisältö

Aluksi	4
Mitä väkivalta parisuhteessa on?	6
Kuka kotona pelkää?	7
Kenelle väkivalta kuuluu?	8
Väkivalta parisuhteissa ilmiönä	9
Väkivallan kierre	10
Sukupuolittunut ongelma?	12
Lapsi väkivallan todistajana	12
Lapsi väkivallan välineenä	13
Nuorten keskinäinen seurusteluväkivalta	14
Väkivaltaan puuttuminen	15
Sovittelu	16
Väkivallan kustannukset	16
Ammattiauttajan jaksaminen	17
Väkivallan puheeksi ottaminen, työntekijän muistilista	17
Väkivallan tekijä ja väkivallan puheeksi ottaminen	18

Mitä väkivalta parisuhteessa on?

Keskusteltaessa parisuhdeväkivallasta on tehtävä ero riidan ja väkivallan välille. Riidat kuuluvat parisuhteeseen ja perhe-elämään, väkivalta ei. Riitaan tarvitaan kaksi, mutta väkivallasta on aina vastuussa vain sen harjoittaja. Väkivalta on vallan väärinkäyttöä ja toisen kontrollointia. Se on käyttäytymismalli, johon kuuluu usein tietyt samana toistuvat elementit. Pääsääntöisesti väkivalta parisuhteessa jatkuu ja vakavoituu ajan myötä, ellei siihen puututa.

Väkivaltaa voidaan tarkastella sukupuolittuneesta näkökulmasta, mutta myös konfliktinäköisen parisuhdeväkivallan näkökulmasta (Salmi, Venla 2009) tai käyttämällä Michael P. Johnsonin (2005) nimeämiä parisuhdeväkivallan muotoja, joita ovat intimate terrorism ja situational couple violence. Näin väkivaltaa pohtien voidaan myös nähdä väkivalta usein ajatellun yksisuuntaisuuden lisäksi kaksisuuntaisena, jolloin molemmat osapuolet toimivat väkivaltaisesti toisiaan kohtaan.

Lähisuhteissa tapahtuvalle väkivallalle on keskeistä väkivallan tekijän pyrkimys vallan väärinkäyttöön. Väkivallalla tähdätään puolison tai muun läheisen henkilön alistamiseen ja kontrollointiin. Puututtaessa parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan on kiinnitettävä erityisesti huomiota väkivallan psyykkiseen ulottuvuuteen, koska valitettavan usein ensisijaisesti väkivallaksi mielletään fyysinen väkivalta: lyönnit, potkut tai vaikkapa kuristaminen. Fyysinen väkivalta on usein parisuhteessa psyykkisen väkivallan jatke, jolla tekijä muistuttaa parisuhteessa vallitsevasta epätasa-arvosta, alistajan ylemmydestä. Fyysinen väkivalta on samalla muistutus uhrille siitä, millainen rangaistus häntä odottaa, jos hän ei alistu joka päivä arjessa läsnä olevalle psyykkiselle väkivallalle.

Parisuhteessa väkivallan teot eivät aina kohdistu suoraan henkilöön, jonka alistamiseen ja kontrollointiin tekijä vallan väärinkäytöllä pyrkii. Tekijä voi esimerkiksi uhata itsensä vahingoittamisella, tuhota puolison omaisuutta tai vahingoittaa lemmikkieläimiä. Myös yhteisten lasten vahingoittamisella uhkaaminen tai lasten huoltoon ja tapaamiseen liittyvillä asioilla kiristäminen saattaa olla kiinteä osa vallan väärinkäytön ja kontrollin kierrettä.

Seksuaalinen väkivalta saattaa olla osa parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi seksiin pakottamista, mutta myös raiskauksia. Toisen seksuaalisen itse-

määräämisoikeuden ohittaminen on erittäin nöyryyttävä ja minuutta rikkova väkivallan muoto.

Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen onkin usein poikkeuksellisen traumatisoivaa. Tämä ilmenee muun muassa siten, että uhrit eivät välttämättä halua ottaa puheeksi seksuaalisen väkivallan kokemuksiaan vaikka muu parisuhteessa tapahtunut väkivalta olisikin jo tullut viranomaisten tietoon. Erityisen vaikeaksi kertominen tulee silloin, kun seksuaalista väkivaltaa tehnyt on oma kumppani. Naiset kertovat kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta äärimmäisen harvoin, mutta vielä vaietumpaa on miehen kokema seksuaalinen väkivalta omassa parisuhteessaan.

Jotain suomalaisen yhteiskunnan myöhäisestä heräämisestä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen kertoo myös se, että raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin vasta vuonna 1994. Samoin mieheen kohdistuva seksuaalinen väkivalta ja sen kriminalisointi on melko tuore muutos.

Väkivallasta puhuminen, auttamismuodot ja ennaltaehkäisevä toiminta on kehittymässä ja monia tabuja aiheisiin liittyen on kaatumassa. Aktiivista asennetyöskentelyä tarvitaan kuitenkin vielä paljon.

Vanhemman toiseen vanhempaan kohdistama väkivalta vaikuttaa aina haitallisesti myös lapsiin. Jatkuva stressi, jonka perheolosuhteet aiheuttavat, vaikuttaa lapseen monin tavoin. Vaikutukset voivat olla joko fyysisiä tai psyykkisiä. Lapsi voi oireilla kokemaansa ja näkemäänsä väkivaltaa monin eri tavoin.

Väkivallan vaikutuksia aivot toimintaan on myös tutkittu. Tutkimusten perusteella tiedetään, että lapset voivat ilmentää pahoinvointiaan mm. masennuksena, aggressiivisina reaktioina, oppimis- ja käytöshäiriöinä, itsesyytöksinä. Koetun väkivallan arvellaan altistavan myös väkivallalle myöhemmällä iällä.

Kuka kotona pelkää?

Viranomaisen tietoon tuleva parisuhdeväkivalta on jatkunut yleensä vuosia, jopa vuosikymmeniä. Pahoinpitelyitä on takana keskimäärin 30 ennen kuin viranomaiset saavat parisuhdeväkivallasta tiedon. Vaikka tilanne saattaa ulkopuoliselle näyttää idyllisen perheen isän yksittäisenä maltingmenetyksenä, todellisuudessa väki-

vallan tekijä on saattanut pitää vuosia koko perhettä pelon vallassa. Tällöin väkivallan tekijän ja uhrin käsitteleminen tasavertaisina neuvottelu- ja sovittelukumppaneina saattaakin vain pahentaa väkivallan kierrettä ja tuottaa uhriutumista. Tärkeää onkin, että tilanteessa jokaista kuullaan kunnioittavalla tavalla ja tarvittavia auttamismuotoja haetaan kaikille väkivaltaisessa ympäristössä olleille.

Joskus viranomaisen on vaikea saada selko siitä, mitä kotona on tapahtunut. Tilanteessa molemmilla puolisoilla saattaa olla väkivallan merkkejä kehossaan eikä kumpikaan puolisoista välttämättä ole halukas viemään asian tutkintaa eteenpäin. Selvittämällä kuka kotona pelkää, löytää parisuhdeväkivallan kohteen. Väkivallan kohteeksi joutuneella henkilöllä ei ehkä ole sanoja kuvaamaan kotona vallitsevaa tilannetta tai ahdistusta, jota hän kumppaninsa taholta kokee. Ilmeitä, eleitä, sanoja tai muuta vastaavaa voi olla vaikea määrittää väkivallaksi. Pelko väkivallan pahenemisesta ja väkivallan kohteen ajatus siitä, että hän on omalla käytöksellään aiheuttanut väkivallan, saattaa estää asioiden kertomista. Samoin väkivallan kohteena olleen jaksaminen saattaa olla keskustelutilaisuuksissa ohutta eikä asioita osata itsenäisesti ottaa puheeksi. Siksi on äärimmäisen tärkeää, että asiat otetaan ammattilaisten toimesta puheeksi avoimin kysymyksiin, jotta asia- kas voisi pohtia tuntemuksiaan ja kokemuksiaan laajasti esittäen kokemuksistaan kysymyksiä ammattilaisen näkökulmasta.

Kenelle väkivalta kuuluu?

Parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ympäröi edelleen vaikenemisen kulttuuri. Naapurit eivät puutu tai ilmoita kuulemistaan pahoinpitelyn äänistä. Työkaverit, opetus-, nuoriso-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset saattavat uskoa uskomattomia tarinoita portaissa kaatumisesta tai ovea päin kävelemisestä. Samoin silmiä suljetaan väkivallalta eikä sitä haluta uskoa todeksi.

Perheväkivallaksi luokitelluista kotihäilytyksistä vain noin neljäsosa on johtanut rikosilmoitukseen. Poliisiin on havaittu tulkitsevan kotona tapahtuneita pahoinpitelyitä todellista lievemmiksi, jolloin vastuu rikosasian tutkimisesta palautuu väkivaltaa kohdanneelle.

Vuoden 2011 alusta tuli voimaan rikoslain uudistus. Lain myötä lievä pahoinpitely parisuhteessa ei ole enää asianomistajarikos. Tällöin myös lievä pahoinpitely täytyy ottaa tutkittavaksi, vaikka väkivallan kohteeksi joutunut ei sitä vaatisikaan. Uudistus koskee paitsi parisuhteita, myös vanhempiin, isovanhempiin ja sisaruksiin kohdistuvia lieviä pahoinpitelyjä. Avio- ja avoparien lisäksi uudistus koskee myös eronneita pariskuntia. Alle 18-vuotiaaseen kohdistuva lievä pahoinpitely on aina virallisen syytteen alainen.

Lähisuhdeväkivallan erityispiirteiden ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää. Työkäytäntöjä on kehitettävä sellaisiksi, että niiden avulla väkivallan merkit asiakkaasta voidaan rutiininomaisesti havaita sekä tekijät että kokijat tunnistaa. Työntekijällä on oltava rohkeutta ja herkkyyttä ottaa väkivalta puheeksi asiakkaan tai potilaan kanssa ja rohkaista tätä avun piiriin. Työntekijän on annettava tietoja auttavista tahoista ja tuotava väkivallan eskaloituva vaikutus tiedoksi kuitenkin syyllistämättä asiakastaan tapahtuneista asioista.

Jokaisella osastolla ja yksiköllä tulisi olla kirjallinen suunnitelma ja ohjeistus siitä kuinka väkivalta otetaan asiakkaiden kanssa esille, kuinka väkivaltaa kohdannutta autetaan, miten väkivallan tekijää tuetaan, miten asioita kirjataan, mihin asiakkaat ohjataan eteenpäin ja millaisia toimenpiteitä hoitotyön ammattilaisen epäilystä seuraa erilaisissa tilanteissa. Tämän lisäksi jokaisen työntekijän tulisi ymmärtää lähi- ja parisuhdeväkivallan tyypilliset piirteet sekä uskaltaa ottaa asia puheeksi tarvittaessa jokaisen asiakkaan kanssa.

Mikäli väkivaltakokemukset tulevat ilmi, on tärkeää, että asiakas ohjataan saattaen sopivan avun piiriin ja varmistetaan, että hän todella ohjautuu sinne. Usein kaikkein traumaattisinta väkivaltaa kohdanneelle on se, jos ensimmäinen henkilö, jolle hän kokemastaan kertoo, ei usko häntä tai ei kykene ottamaan asiaa vastaan vaan sivuuttaa asian puuttumatta, auttamatta. Kokemastaan johtuen myös väkivallan toistuessa ihminen saattaa jättää asian kertomatta ja apua saamatta. Samoin on tärkeää tukea väkivaltaisuudestaan kertovaa henkilöä ohjaamalla hänet avun ja tuen piiriin.

Väkivalta parisuhteissa ilmiönä

Väkivalta parisuhteissa alkaa tyypillisesti psyykkisellä väkivallalla, joka vähitellen pahenee ja raaistuu vuosien kuluessa saaden myös fyysisen, taloudellisen, sosiaalisen jne. väkivallan muotoja. Vallan väärinkäyttö ja kontrolli voi alkaa esimerkiksi seurustelun alkuvaiheessa yltiöpäisenä toiselle omistautumisena ja mustasukkaisuutena. Tämä saattaa aluksi tuntua imartelevalta. Pian kontrolloivalla ja väkivaltaisesti käyttäytyvällä henkilöllä mukaan tulevat toisen olemuksen, valintojen, tekojen ja ulkonäön kritisointi, jolla tekijä pyrkii toisen mitätöintiin. Tyypillisesti seuraava askel väkivallan kierteessä on puolison eristäminen hänen omasta sosiaalisesta verkostostaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi kieltämällä, mutta myös jatkuvalla soittelulla tai muulla sellaisella, jolloin ystävät ja muut läheiset eivät enää halua tai jaksa kohdata väkivallan kohteeksi joutuvaa.

Joskus väkivaltaisesti käyttäytyvä puoliso saattaa häpäistä kumppaninsa julkisesti, jolloin väkivallan kohteeksi joutunut henkilö saattaa haluta vetäytyä läheisistään, koska häpeää kumppaninsa käytöstä. Väkivaltaa käyttävä painostaa puolisoaan etäännyttämään omista sukulaisistaan, ystävistään ja tuttavistaan. Tekijä pyrkii sosiaalisen eristämisen lisäksi kontrolloimaan puolisoaan usein myös taloudellisesti. Hän saattaa kontrolloida täysin esimerkiksi puolisonsa pankkitilejä. Vallan väärinkäyttö parisuhteessa pahenee vähitellen, kunnes tekijä on saanut puolisonsa nujerrettua psyykkisesti.

Usein siinä vaiheessa, kun tekijä alkaa käyttää fyysistä väkivaltaa, väkivaltaa kohdannut on psyykkisesti jo niin alistettu, että hän kantaa häpeää ja syyllisyyttä toisen tekemästä pahoinpitelystä. Väkivallan kohteena oleva henkilö alkaa muuttaa omaa käytöstään ja ennakoida väkivallan tekijän mielialoja. Hän pyrkii myötäilemään väkivallan käyttäjää, jotta tämä ei ”hermostuisi” ja saisi jälleen syytä väkivallan käyttöön. Käytännössä tämä johtaa vain väkivaltaa kohdanneen elintilan vähenemiseen. Tekijä saa mielivaltaisesti syyntä väkivallan käyttöön mistä tahansa uhrin teosta tai tekemättä jättämisestä. Tällaisessa parisuhteessa väkivalta ja sen pelko ovat läsnä joka hetkessä. Väkivalta ei yleensä lopu itsestään, ja siksi väkivaltaan puuttumisen kynnyksen tulisi olla mahdollisimman matala.

Lähisuhdeväkivallalle on leimallista väkivallan normalisoituminen. Väkivallan kohteeksi joutuvan on vaikea tunnistaa, missä kulkee normaalin ja epänormaalin raja. Väkivalta alkaa usein vähäpätöisiltä vaikuttavina tekoina, mutta pahenee ajan myötä. Kierteeseen ajaututaan vähitellen, minkä vuoksi väkivaltaa kokeva ei välttämättä itse enää tunnista väkivallan ja normaalin rajaa. Useat väkivallan kohteeksi joutuneet syyttävät tapahtumista itseään ja kokevat häpeää itsestään tai siitä, että ovat ajautuneet väkivaltaiseen suhteeseen. Tämän vuoksi kyky tai mahdollisuus katkaista kierre yksin heikentyy. Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ei ole helppoa. Yksinkertaisten ratkaisujen tarjoaminen ei tilanteessa auta, ja voi väkivaltaa kokeneesta tuntua jopa loukkaavalta. Väkivaltaa kohdanneen täytyy saada vaikeasta elämäntilanteestaan huolimatta kokea olevansa oman elämänsä subjekti.

Puuttumisen parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan tulisi tapahtua mahdollisimman pian väkivallan teon jälkeen. Mitä pidempi aika viimeisestä väkivallan teosta on kulunut, sitä suurempi intressi molemmilla puolisoilla on unohtaa teko ja sitä vaikeampaa väkivaltaan puuttuminen ja sen tutkiminen on.

Väkivallan kierre

Parisuhteissa tapahtuva väkivalta noudattelee yleisesti kierremaistä kaavaa, jossa väkivalta ja lämpö vaihtelevat. Väkivallan tekoa seuraa kieltämisen vaihe, jossa tekijä kieltää tai vähättelee tekoaan. Tekijä syyllistää uhrin tapahtuneesta ja varsin usein väkivaltaa kokenut alkaa myös potea syyllisyyttä toisen tekemästä teosta. Tätä seuraa ns. kuherruskuukausi, jolloin väkivallan tekijä hyvittää uhrin. Tekijä pyytää tekoaan anteeksi ja vannoo, ettei tällaista tapahdu enää uudelleen. Hän ostaa lahjoja ja antaa huomionosoituksia puolisolleen. Väkivaltaa kokenut muuttuu toiveikkaaksi ja hän kokee hallitsevansa tilanteen. Tätä seuraa kuitenkin uusi väkivallan teko ja kierto alkaa uudelleen.

Vuosia jatkuneessa väkivallan kierteessä elävä oppii vähitellen tunnistamaan kylmenemisvaiheen kuherruskuukauden ja sitä seuraavan väkivallan teon välissä. Hän oppii omaa elämäänsä rajoittamalla ennakoimaan ja varomaan puolisonsa piirteitä, jotka on tulkittavissa merkeiksi fyysisen väkivallan uhan kasvusta.

Väkivaltaa käyttäneet selittävät usein itsehillintänsä pettäneen, jolloin silmissä sumenee, eivätkä he muista teosta juuri mitään. Ikään kuin väkivalta ottaisi vallan tekijässään ja ajaisi tämän holtittomiin pahoinpitelyihin. Suomessa tehdyssä terapiatyössä on kuitenkin huomattu, että tekijät muistavat usein yksityiskohtaisesti minne löivät ja missä järjestyksessä. Lisäksi tekijä kontrolloi tarkoin sitä, missä pahoinpitelyt tapahtuvat, keneen ne kohdistuvat ja mitä ruumiinosia hän pahoinpitelee. Yleensä pahoinpitelyt tapahtuvat kotona ja silloin kun perheen ulkopuolisia todistajia ei ole paikalla ja fyysinen väkivalta kohdistetaan kohtiin, joita ei vaatteiden alta näy tai kohtiin, joiden vahingoittamisesta ei jää jälkiä

Sukupuolittunut ongelma?

Väkivaltaa voidaan tarkastella myös sukupuolittuneena ongelmana. Väkivaltainen käytös nähdään ainakin osittain hyväksyttäväksi miehisyudeksi. Tosimiehen on pystyttävä puolustautumaan ja puolustamaan tarvittaessa väkivaltaa käyttäen. Stereotyyppisesti miehisyys liitetään määreitä kuten valta, kilpailullisuus, fyysisyys ja itsekkään käytöksen sallittavuus. Miehen väkivaltaista käytöstä ymmärretään varsin pitkälle ja väkivallan käyttöä selitetään jollain miehen ulkopuolisella voimalla: esimerkiksi alkoholi saa aikaan ”keskinäisiä ryypiskelyriitoja”, stressi, puolison nalkutus tai taloudelliset vaikeudet ajavat miehen lyömään. Tällaisella puheella vastuuta väkivallasta siirretään tekijän ulkopuolelle. Tekijä on ikään kuin uhri itsekin. Toisaalta vastuuta väkivallasta vieritetään usein uhrille tai väkivaltaa mitätöidään. Kysytään esimerkiksi, miksi nainen ei lähde väkivaltaisesta suhteesta tai miksi nainen mäkättää. Näin väkivallan jatkuminen saadaan näyttämään uhrin omalta valinnalta. Toisaalta naisen ei ajatella olevan väkivaltaisen, vaikka naisten lähisuhteissaan tekemästä väkivallasta jo hieman puhutaan. Toisaalta ajatuksemme sukupuolista luovat ajatusta, että vahva mies ei voisi olla fyysisesti heikon naisen alistettavissa. Tämä ajatus estää meitä kenties näkemästä lähellämme toteutuvaa väkivaltaa, mutta ennen kaikkea nämä stereotyyppiset käsitykset sukupuolista estävät väkivallan kohteeksi joutunutta kertomasta asiasta – häpeä, arvottomuus ja syyllisyyden kokemus sulkevat suun. Näin myös ohjaa ajatus parisuhteesta, joka on aina naisen ja miehen välillä, ajatukset herkästi pois väkivallasta, joka tapahtuu samaa sukupuolta olevien suhteissa.

Lapsi väkivallan todistajana

Väkivallan käyttö perheessä vaikuttaa aina myös lapsiin - silloinkin kun he eivät itse ole suoranaisesti väkivallan kohteena. Väkivallan todistaminen tai joskus jo pelkästään kodin painostava ja ahdistava tunnelma voivat vaikuttaa haitallisesti lapsiin. Pahoinpitelyitä todistaneet lapset saattavat oirehtia fyysisesti ja/tai psyykkisesti. Jatkuvat traumaattiset kokemukset lapsuudessa

voivatkin aiheuttaa vakavaa psyykkistä vahinkoa, joka vaikuttaa kokijan elämään koko aikuisiän. Lapsen kotona näkemä väkivalta voikin haavoittavuudeltaan olla lähes yhtä vahingollista kuin hänen itsensä kokema väkivalta.

Vaikka fyysinen väkivalta ei suoraan kohdistuisi lapseen, psyykkisen väkivallan ilmapiiri on läsnä perheessä koko ajan ja se vaikuttaa myös lapsiin. Vanhemmat saattavat uskotella itselleen, että lapset eivät ole nähneet tai kuulleet mitään fyysiseen väkivaltaan liittyen tai että he eivät ymmärrä tilannetta. Kaikesta huolimatta lapset ovat yleensä hyvin lojaaleja vanhemmilleen. Vanhemman väkivallan käyttö asettaakin lapset ristiriitaiseen tilanteeseen, jossa he usein alkavat kokea syyllisyyttä väkivallasta.

Lapsi väkivallan välineenä

Väkivallan tekijä pyrkii usein jatkamaan väkivaltaa kohdanneen kontrollointia ja vallan väärinkäyttöä myös eron jälkeen. Erotilanne onkin usein hengenvaarallisin vaihe parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneelle. Väkivaltaa käyttävä puoliso saattaa käyttää myös lasten tapaamista ja yhteishuoltoa vallan väärinkäytön välineinä. Vanhempi saattaa esimerkiksi pyrkiä manipuloimaan lapsen toista vanhempaa vastaan.

Tapaamisoikeuksista päätettäessä on ensiarvoisen tärkeää muistaa, että vanhemman tapaaminen on lapsen oikeus. Käytännössä kuitenkin tapaamisoikeudesta neuvotellaan usein ikään kuin kysymys olisi vanhemman oikeudesta. Mikäli vanhempi on käyttänyt kotona väkivaltaa, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi vaarannu tapaamisten vuoksi. Lasta tulee kuulla ja olla herkillä huomaamaan lapsen mahdollinen pelko väkivallan tekijää kohtaan. Lapselta ei voida odottaa näkyvää oireilua tapaamisissa tai tarkoituksen mukaista käytöstä. Vetäytyvä ja rauhallinen käytös voivat olla merkki myös siitä, että lapsi on arka ja pelkää tapaamisten aikana, vaikka valvoja ei asiaa näin näekään. Esimerkiksi päiväkodeissa ja tapaamispaikossa väkivallan uhkaan ja pelkokemukseen tulisi kiinnittää lapsinäkökulmasta riittävästi huomiota. Myös parisuhteessa tapahtunut väkivalta on otettava huomioon tehtäessä lasta koskevia päätöksiä, vaikka väkivalta ei koskaan olisi suoranaisesti kohdistunut lapseen.

Viranomainen ei saa myöskään vaarantaa lapsen etua vetoamalla vakiintuneisiin käytäntöihin tai vanhempien sopimusvapauteen. Psykykkistä väkivaltaa parisuhteissa käyttäneet saattavat olla taitavia manipuloijia. Viranomaisen onkin tärkeää oppia tunnistaamaan manipulointi ja uskallettava muodostaa oma käsitys asiasta toisen painostuksesta ja johdattelusta huolimatta.

Nuorten keskinäinen seurusteluväkivalta

Nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvasta väkivallasta on puhuttu Suomessa melko vähän ja tutkimusta aiheesta on alkanut vasta ilmestyä (esim. Jenni Niemi 2010). Teeman tutkimusta vaikeuttavat sekä seurustelumääritelmän moniulotteisuus sekä nuorten ajatukset siitä mitä väkivalta on.

Eri tutkimusten mukaan väkivallasta saadaan erilaisia lukuja. Vuonna 2006 poliisin tietoon tulleista yli 15 vuotiaiden parisuhdeväkivaltatapauksista kohdistui naisväestöön 10 prosenttia ja miehistä väkivaltaa parisuhteissaan oli kokenut 4 prosenttia.

Venla Salmen mukaan vähintään yhden väkivaltaisen teon kohteeksi nuorten seurustelusuhteissa oli kohdannut 28 prosenttia. Näistä väkivaltaa kohdanneista naisia oli 25 prosenttia ja väkivaltaa kohdanneiden miesten määrä oli 33 prosenttia.

Tanskalaisen tutkimuksen mukaan (2008) 16-24 vuotiaista seurusteluväkivaltaa oli kohdannut 10 prosenttia tytöistä ja 4 prosenttia pojista.

Nuorten keskinäiselle väkivallalle voidaan löytää tyypittäviä tekijöitä. Vaikka valtaosa teoista luokitellaan lieväksi väkivallaksi, ovat vammat tyypillisiä. Väkivaltaa tapahtuu alle 6 kuukautta kestäneissä suhteissa enemmän. Pojat kohtaavat väkivaltaa julkisissa tiloissa kun tytöt kohtaavat väkivaltaa yksityisissä tiloissa. Seurustelusuhteissa tapahtuneet seksuaalisen väkivallan teot kohdistuivat tyttöihin.

Tutkimusten mukaan seurusteluväkivallan kohteeksi joutuvat useammin ne henkilöt, joiden perheiden tulotaso on alhainen,

vanhemmat ovat kohdistaneet nuoreen väkivaltaa. Koulumenestyksen vähäisyys, huono itsekontrolli ja päihteiden käyttö ovat sidoksissa myös seurusteluväkivallan kohtaamiseen.

Seurusteluväkivallasta tiedetään tutkimusten valossa, että koettu väkivalta tuottaa psyykkisiä ongelmia kuten masennusta, hermostuneisuutta, paniikkikohtauksia, kykenemättömyyttä seurustelun aloittamiseen tai seurusteluun. Seurusteluväkivaltakokemuksilla on yhteys kotiongelmiin, riskikäyttäytymiseen ja syömishäiriöihin, itsetuhoisuuteen.

Väkivaltaan puuttuminen

Väkivalta parisuhteessa ei lopu itsestään. Väkivalta ja sen pelko muuttuvat osaksi arkipäivää ja väkivallan kohteeksi joutuneella ei useinkaan ole enää voimavaroja avun hakemiseen. Siksi ulkopuolisen puuttumisen merkitys korostuu. Viranomaisen on tärkeää uskaltaa kysyä väkivallasta suoraan, mutta yhtä tärkeää on antaa tilaa kertoa ja osoittaa kuuntelevansa. Viranomaisten on tärkeää oppia havaitsemaan asiakastyössä esiin nousevia hienovaraisia hätähuutoja, sillä väkivaltaa kohdannut ei välttämättä uskalla tai osaa itse ottaa asiaa puheeksi.

Väkivaltaa kohdannut ei aina osaa nimetä kokemaansa väkivallaksi. Tällöin on kysyttävä tarkentavia kysymyksiä kuten: ”Oletko joutunut suostumaan vastentahtoisesti..., Tunnetko, että sinulla on mahdollisuus kieltäytyä...”

Parisuhdeväkivalta on moniammatillinen haaste. Toimivan viranomaisyhteistyön merkitys korostuu, sillä useat toimijat hoitavat samanaikaisesti asiakkaan ongelmia. Viranomaistoiminta kunnissa on kuitenkin sektoroitunutta. Viranomaissektorin näkökulma vaikuttaa siihen, millaista väkivaltaa on mahdollista tulla toiminnassa esiin. Siksi työskentelyn moniammatillisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Moniammatillisella yhteistyöllä voidaan vaikuttaa käytäntöihin, jotka määrittävät minkä tyyppisiin asioihin kiinnitetään asiakkaan kohtaamisessa huomiota.

Sovittelu

Väkivalta parisuhteessa kestää usein vuosia, jopa vuosikymmeniä ilman että siihen puututaan. Väkivallan psyykkisten seurausten vuoksi uhri ja tekijä eivät yleensä voi toimia tasavertaisina neuvottelukumppaneina. Väkivallan historia muodostuu parisuhteessa usein niin hallitsevaksi, että pienillä eleillä alistaja voi osoittaa uhrille uhkauksia, ja siten jatkaa väkivaltaista käytöstä sovittelussa. Pahimmassa tapauksessa työntekijä vahvistaa väkivallan käyttömahdollisuuksia käsittelemällä osapuolia tasavertaisina ja siten syventää uhriutumista. Esimerkiksi YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on ilmaissut huolensa Suomelle sovittelun käytöstä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa.

Väkivallan kustannukset

Väkivaltaan puuttumattomuus on kallista. Sosiaali- ja terveysministeriön 2001 tekemässä tutkimuksessa kartoitettiin Hämeenlinnan kokoisessa kaupungissa naisiin kohdistuvan väkivallan kustannuksia. Kuukausitasolla Hämeenlinnassa kustannukset olivat arviolta 103 000 euroa, vuositasolla 1,2 miljoonaa euroa. Valtakunnallisesti väkivallan kustannuksiksi kunnissa arvioitiin 91 miljoonaa euroa.

53 prosenttia väkivallan kustannuksista koostui sosiaalisektorilta, jossa lastensuojelun erityispalveluista aiheutui eniten kustannuksia. Muita sosiaalisektorin kustannuksia aiheutui esimerkiksi sosiaaliasemista, perhekeskusten ja turvakotien ylläpidosta sekä elatusturvasta ja toimeentulotuesta. 27 prosenttia väkivallan kustannuksista koostui oikeussektorin toiminnasta ja 20 prosenttia terveydenhoitosektorilta.

Väkivallan tosiasiallisten kustannusten laskeminen on kuitenkin mahdotonta. Suuri osa inhimillisestä kärsimyksestä, elämänlaadun heikkenemisestä ja sukupolvelta toiselle siirtyvien vahingollisten käyttäytymismallien ja traumojen seurauksista jää väistämättä tällaisten laskentamallien ulkopuolelle. Moniammatillisen yhteistyön tiivistämisellä, koulutuksella ja järjestelmällisillä väkivaltaan puuttumisen käytännöllä voidaan kuitenkin tehdä jo paljon. Lisäksi nykyisellään riittämättömän turvakotiverkoston laajentaminen Euroopan neuvoston suosituksia vastaavaksi

auttaisi vähentämään väkivallan uhrien inhimillistä kärsimystä hädän ollessa akuutein. Euroopan neuvoston suositusten mukaan Suomessa tulisi olla noin 500 turvakotipaikkaa. Vuonna 2010 turvakoteja oli 21, joissa yhteensä noin 100 turvakotipaikkaa. Lähes puolet turvakodeista oli Etelä-Suomessa.

Ammattiauttajan jaksaminen

Väkivallan kohtaaminen saattaa kuormittaa psyykkisesti myös ammattiauttajan. Parisuhdeväkivaltaan sisäänrakennettu vaikeneminen siirtyy helposti myös auttamisjärjestelmään. Vaikeneminen on rikottava, eikä viranomainen tai muu ammattiauttaja saa jäädä yksin väkivallan käsittelyn kanssa. Esimerkiksi työnohjaus on tärkeä osa työssä jaksamista. Lisäksi työnantajan tulee huolehtia työntekijöidensä riittävästä koulutuksesta väkivaltatapausten kohtaamiseksi. Amnestyn vuonna 2005 tekemän kyselytutkimuksen mukaan vain 36 prosenttia kunnista oli järjestänyt työntekijöilleen väkivaltaan liittyvää koulutusta.

Väkivallan puheeksi ottaminen, työntekijän muistilista:

Tunnista, Turvaa, Toimi.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset.

STM julkaisuja 2008:9 mukailten

- Saatat olla ensimmäinen henkilö, jolle asiakas kertoo kokeestaan väkivallasta. Usko häntä, auta ja varmista, että hän tietää mitä tapahtuu seuraavaksi.
- Kiitä luottamuksesta. Kerro, ettei väkivalta ole hänen syytään. Ole avoin ja rehellinen, ymmärtäväinen.
- Kerro väkivallan olevan väärin ja rikos.
- Jos väkivaltaa kohdannut ei halua puhua kanssasi, älä painosta häntä. Kerro kuitenkin, että asiasta on tärkeää puhua ja väkivallan kokemukset normalisoituvat helposti. Suuretkin kokemukset voivat vaikuttaa pieniltä, jos pelkää vielä rajumpia tekoja.
- Muista kuitenkin, että sinua velvoittavat sekä salassapitovelvollisuus, ilmoitusvelvollisuus ja mahdollisesti lastensuojelulaki.

- Muista varautua tilanteisiin ennakolta. Perehdy toimipaikkasi väkivaltatilanne-ohjeisiin sekä varmista, että lähisuhdeväkivalta-kaavake on saatavilla, kuten myös RAP-KANSIO (raiskatun akuuttiapu, ladattavissa internetistä)
- Dokumentoi keskustelunne. Dokumentoi mahdolliset fyysiset jäljet. Kerro mitä kirjaat ja miksi. Varmista, että voit hyödyntää väkivaltakaavakkeita työssäsi. Lähisuhdeväkivaltaan on oma merkintäkaavake.
- Varmista, että väkivallan kohteeksi joutunut on turvassa lähdettyään luotasi. Varmista myös, että lapset, joita väkivallan kohteeksi joutuneella on, ovat turvassa.
- Muista, että väkivallan kohteeksi joutunut voi olla sukupuoleltaan mitä vain, kuten myös tekijä. Samoin suhteet voivat olla moninaisia. Kuuntele ja kysy. Älä tulkitse tai oletta.
- Kerro auttavista tahoista ja anna kirjallisesti yhteystietoja.
- Ohjaa saattaen väkivaltaa kohdannut avun piiriin.
- Hanki itsellesi riittävästi tietoa ja taitoa voidaksesi tunnistaa ja toisaalta auttaa väkivaltaa kohdanneita henkilöitä työssäsi.

Väkivallan tekijä ja väkivallan puheeksi ottaminen:

Tunnista, Turvaa, Toimi.

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset.
STM julkaisuja 2008:9 mukailten

- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele asiakastasi tarkasti.
- Kerro väkivallan vaikutuksista sen kohteeseen ja nosta esiin väkivallan monet muodot ja niiden vakavuus.
- Kerro väkivallan olevan rikos ja tekojen seuraamuksista tulee kantaa vastuu.
- Kartoita asiakkaan kokemukset ja ajatukset väkivallasta ja tilanteista.
- Kerro, että väkivalta loppuu harvoin itsestään vaan sen lopettamiseksi tarvitaan apua.
- Anna tietoa auttavista tahoista myös kirjallisesti ja ohjaa saattaen avun piiriin.
- Muista lait, jotka ohjaavat toimintaasi: ilmoitusvelvollisuus, salassapitovelvollisuus ja lastensuojelulaki.

Nektaria ry:n tavoite on edistää ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä lapsesta vanhukseen.

Nektarian toimintatavat ovat moninaisia yksilö- ja ryhmätuesta, koulutuksesta ja konsultaatiosta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Nektaria toimii aktiivisesti tasa-arvoisemman, väkivallattoman ja onnellisemman ihmisyyden puolesta.

www.nektaria.fi

